

Forum Houdt u van Brahms...?

Voor wie van Brahms houdt, had *de Volkskrant* van 17 maart j.l. slecht nieuws te melden, dat de lezers vanaf de bovenkant van de kunstpagina tegemoet schreeuwde, in vette 'chocoladeletters': 'Met Brahms alleen redden we het niet.' De lading die deze vlag moest dekken, was een interview met Hans Abbing, gehouden aan de voormiddag van zijn inaugurale rede als hoogleraar Kunstsociologie namens de Boekmanstichting aan de Universiteit van Amsterdam. In dat interview geeft hij een toelichting op zijn stelling dat de klassieke muziek 'de meest inerte, minst innovatieve tak van de kunsten' is. Het publiek voor klassieke muziek vergriest en hoeft zich, door de subsidiëring, ook niets gelegen te laten liggen aan de roep om meer 'gemak en plezier' van een jonger publiek. Eigenlijk ligt het dus niet aan de muziek, maar aan de concertpraktijk, aan de 'context' waarin de muziek uitgevoerd wordt. Uitgevoerd door bijvoorbeeld het Kronos Kwartet in Paradiso, ziet Abbing voor Brahms nog mogelijkheden, maar, zoals gezegd, 'met Brahms alleen redden we het niet'.

Ik geloof dat ik niet zo van Brahms houd. Maar ik twijfel, want ik heb me nooit echt met zijn muziek bezighouden. Dat heb ik nagelaten uit – ongetwijfeld misplaatste – solidariteit met Anton Bruckner, van wiens muziek ik hartstochtelijk veel houd.

Pieter Hoexum In het verlengde van Boekman 65 over hoge en lage cultuur gaat Pieter Hoexum in op de recente aandacht in de pers voor het onderscheid tussen hoge en lage cultuur.

En u weet: Brahms en Bruckner waren water en vuur. Overigens was het met name de invloedrijke en gevreesde muziekcriticus Hanslick die Bruckner dwarszat, omdat laatstgenoemde een trouwe Wagneriaan was en dergelijke nieuwlichterij was Hanslick een doorn in het oog.

Als er boven aan die pagina van *de Volkskrant* had gestaan: 'Met Bruckner alleen redden we het niet', was ik uit verontwaardiging en ergernis waarschijnlijk in de gordijnen geklommen. Het Amsterdamse Concertgebouw lijkt mij bijvoorbeeld de ideale 'context' om naar Bruckner te luisteren: het Concertgebouw-orkest kent een geweldige Brucknertraditie. Toen ik tijdens een vakantie aanbelde bij het Brucknermuseum te Vöcklabruck, bleek het net lunchtijd te zijn en was de beheerder, die mij te woord stond via een intercom, niet genegen voor mij die lunch uit te stellen... totdat ik meldde dat ik helaas de rest van de dag geen tijd meer had en ik helemaal uit Amsterdam komend, speciaal voor dit museum een grote omweg had gemaakt. 'Aha, Amsterdam! Ja, we krijgen vaak mensen uit Amsterdam op bezoek... Ach ja, Amsterdam... Concertgebouw-orkest... Van Beinum... Haitink... Komt u toch snel binnen!'

De beheerder bleek op de lagere school les te hebben gehad van de eerste biograaf van Bruckner en ver-

telde honderduit. Ik kreeg een hoed te zien die Bruckner vaak gedragen had en het pronkstuk van het museum: de draagstoel waarmee de oude, moeilijk ter been gaande Bruckner de trappen op en af werd gesleept. De conservator deed telkens in alle drie de zaaltjes persoonlijk bij binnentreden het licht aan en bij verlaten weer uit; bij de laatste zaal hoorde ik, na het aanknippen van het licht, langzaam het derde deel uit de achtste symfonie aanzwellen, het deel waar Bruckner bij verblijf in dit huis aan had gewerkt. Nadat de beheerder het licht in de laatste zaal had uitgedaan, en de muziek langzaam was weggestorven, namen we in de schemering even een gepaste stilte in acht.

Nee, aan Bruckner mag je niet komen, die is mij heilig. Ik vond het bijvoorbeeld pijnlijk te moeten lezen, bij de door mij evenzeer bewonderde Ethel Portnoy, dat zij hele nare dingen over Bruckner schrijft. Even heb ik gedacht dat ik naar aanleiding daarvan een kleine apologie voor Bruckner moest schrijven, maar dat leek me bij nader inzien onverstandig. Iemand die een hartstochtelijk pleidooi houdt vóór zaken waar hij of zij om geeft, zeker als dat 'kunstzaken' betreft, zal eerder een gewillig oor vinden dan degene die de versmaaders daarvan bekritiseert, zeker als die kritiek bestaat uit een klaagzang over het gebrek aan niveau bij de

'minachters' van de geliefde kunstwerken. De aanval is hier bepaald niet de beste verdediging.

Geïntimideerde lezer

Alleen al door de titel voelt de lezer, althans deze lezer, van Elmer Schönbergers Huizingalezing zich geïntimideerd: *Het Grote Luisteren*. Of het nu de opzet was of niet, ik voelde me tijdens het lezen steeds verder krimpen, totdat ik een kabouter was geworden. Schönberger veegt de vloer aan met 'plezier en gemak' en stelt daar tegenover Het Grote Luisteren naar Muziek Zonder Meer. Eenmaal over de schrik heen, moet ik toegeven eigenlijk wel sympathiek tegenover zijn houding te staan. Ik las het als een aansporing om nog eens aandachtig naar Bruckner te luisteren, terwijl Schönbergers pleidooi (deels) geïnspireerd is op de theorieën van Hanslick...

Mooier nog vond ik de 'gebroken oor'-stukken, die in de bundel *Het gebroken oor* volgen na de Huizingalezing. Daarin schrijft Schönberger 'gewoon', onbekommerd, over muziek die voor hem om wat voor reden dan ook de moeite waard is, en sleept hij de lezer, althans deze lezer, helemaal mee. Maar voor zijn oproep 'Snobs aller landen verenigt u', loop ik natuurlijk niet warm – je moet er toch niet aan denken, aan een bijeenkomst van alle snobs ter wereld.

Waar deze oproep in het essay – want zo zou ik de lezing toch wel willen benoemen – van Schönberger min of meer een terzijde is, is het in het pamflet *Modern dédain* van Désanne van Brederode het daverende slotakkoord: 'We durven niet meer hoog te staan, eenzaam en groots te zijn, en kunnen daarom ook niemand tot lichtend voorbeeld zijn. We verbieden zo iets als hunkering naar een

diepgaand geestelijk leven, door te doen of het niet bestaat. Dat is om je dood te schamen. Het wordt tijd voor onversneden traditioneel dedain jegens iedereen die besmet is met modern dédain.'

'Vroeger' was het volgens Van Brederode allemaal anders, beter: toen 'werd er opgekeken naar intellectuelen, vandaag moet je je schamen als je je verdiept in zaken van de geest'. Deze moderne minachting, dit 'modern dédain' heeft 'zulke groteske vormen [aangenomen] dat zelfs media en educatieve instellingen die zeggen kunst en cultuur te propageren, dit doen in een taaltje dat volledig aansluit bij de van vooroordelen verzadigde massa'. 'Voor de enkeling die nog wel verlangt naar schoonheid, kennis en diepgang is steeds minder plaats.' De laatste paar citaten komen van de achterflap. Het is een adequate samenvatting van het pamflet. Eigenlijk doet Van Brederode niets anders dan deze boodschap in allerlei toonaarden herhalen, en afwisselen met leuke observaties en voorbeelden. Pamflet is dan ook niet het juiste woord, het is eerder een nogal lang uitgevallen column.

In vergelijking met Schönbergers lezing is het ronduit pijnlijk dat Van Brederodes pleidooi voor meer diepgang, of in elk geval tégen verflakking, zo oppervlakkig blijft. Haar inzet is haar persoonlijke ergernis. Dat zou geen bezwaar zijn, integendeel zelfs, indien ze vervolgens kans zou hebben gezien deze te 'veralgemeneren'. En dat is niet het geval. Tekenend is dat de schrijfster de lezer vanaf een nogal grote foto op de achterflap somber en enigszins bedreigend aanstaart; in het pamflet verzucht ze ergens: 'Al in mijn kindertijd begonnen de grenzen tussen "high" en "low culture" te vervagen.'

Pieter Hoexum

is huisman en essayist

Dat vond ik eerlijk gezegd grotesk, vooral omdat ze vervolgens nauwelijks iets zinnigs heeft te melden over hoge en lage cultuur, en de rol van massamedia daarin, want daar lijkt het bij haar toch vooral om te draaien.

Het lijkt mij een duivels dilemma, te moeten kiezen tussen traditioneel en modern dedain. Het is even erg. Van Brederode probeert echter het moderne dedain zo op te kloppen en afschrikwekkend af te schilderen, dat de lezer als het ware rijp is voor traditioneel dedain. Deze strategie lijkt wel wat op de strategie die Pascal aanbeveelt om mensen te bekeren: spiegel de potentiële bekeerling een zo miserabel mogelijk beeld voor van zijn bestaan, zodat hij, ten einde raad, zal zwichten voor de 'blijde boodschap'.

Afgezien nog van het feit dat in het pamflet een blijde boodschap ontbreekt, zou ik liever dan een pamflet waarin wordt neergekeken op anderen, een blijmoedig fanatiek schotschrift lezen voor de goede zaak, voor al die dingen die weliswaar veel moeite kosten, maar die moeite wel waard zijn. En die trouwens ook veel plezier opleveren, zoveel zelfs dat je het ongemak voor lief neemt.